

LUND UNIVERSITY

Theodor Wåhlins restaurering av Gråbrödraklostret

Manhag, Andreas

Published in:
Ystadiana 2017

2017

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Manhag, A. (2017). Theodor Wåhlins restaurering av Gråbrödraklostret. I A. Ohlsson, & T. Ohlsson (Red.), *Ystadiana 2017: Gråbröthrae kloster: Klostret i Ystad 750 år* (s. 142-163). Ystads fornminnesförening.

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Noter

Små bröder och stora män

1. Panelen har inventariebeteckning LUHM 3284. En av brädorna är kluven i två delar – varvid objektet eg. omfattar sju delar (jfr bild 2). När klyvningen exakt skett är ovisst. Om vi antar att en av den i Ystad åren 1768–1802 verksamme stadsläkaren Georg Henric Bæijer år 1793 framställd avteckning av panelen, där klyvningen inte framträder, är korrekt utförd har det således skett någon gång härefter. Se Sven Carlquist, Gösta Borg & Nils Olsson (utg.), *Beskrifning öfver Staden Ystad. Författad år 1793 av Georg Henric Bæijer*. Ystads Fornminnesförenings skrift nr X, Malmö 1965 s. 9 resp. tab. 21. Skriften härefter benämnd Bæijer 1793.

2. Jørgen Nybo Rasmussen, ”Franciskanerne”, i Erik Cinthio (red.), *Skånska kloster*. Skånes hembygdsförbunds årsbok 1987/88, Kristianstad/Lund 1989 s. 97; dens., ”Franciskanerne i Ystad”, i Henrik Jern & Roland Jakobsson (red.), *Ystadiana 1992*, Ystad 1992 s. 9f; Kim Esmark & Brian Patrick McGuire i Håkan Arvidsson & Henrik Jensen (red.), *Tusen år i Europa. Band I. 1000–1300*, Lund 1999 s. 174 samt Hans Krongaard Kristensen, *Klostre i det middelalderlige Danmark*, Højbjerg 2013 s. 56. ”Franciskanorden” går självklart tillbaka på ordens grundare Franciskus av Assisi – ursprungligen Giovanni Francesco Bernardone, född 1181 i Assisi i Umbrien (mellersta Italien). Om Franciskus och franciskanorden, se t.ex. Johannes Lindbæk, *De danske Franciskanerklostre*, Köpenhamn 1914 s. 3ff; Jarl Gallén, ”Franciskanorden”, i John Granlund (red.), *Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid från vikingatid till reformationstid IV* (KLNLM), Malmö 1959 sp. 563 ff. och Esmark &

McGuire 1999 s. 172ff. Enligt Nybo Rasmussen (1992, s. 10) är ”franciskanerna” (etc.) ett numera gängse ordbruk om orden. Begrepp relaterade till ”franciskanorden” förekom dock tidigt, så använder den berömda ordensbrodern Ramon Llull i en av sina skrifter från början av 1300-talet begrepp som ”franciskanbroder” och ”franciskanen”. Se Michael Nordberg, *Eldsjälen från Mallorca och andra medeltida skribenter*, Stockholm 1998 s. 61 resp. 68. I Norden har utifrån franciskanernas karakteristiska ofärgade (grå/gråbruna) klädsel beteckningen gråbröder vanligen använts om dem alltsedan medeltiden. Jfr Gallén 1959 sp. 567 resp. Nybo Rasmussen 1989 s. 97.

3. Ett antal ordensprovinser saknas, ty panelen har från början bestått av ytterligare och sedermera försvunna bräddelar. Lindbæk 1914 s. 195f; Sam. Cavallin, ”Bland latinska inskrifter i Ystads klosterkyrka”, i Karl-Erik Löfqvist (red.), *Från åtta århundraden. Skrifter utgivna av Ystads Fornminnesförening VII*, Ystad 1957 s. 41 resp. 51ff och Nybo Rasmussen 1992 s. 10, 60ff. resp. 116. Nybo Rasmussen (ibid. s. 67) menar att panelen ursprungligen bör ha varit omkring 26 m lång.

4. Vi kan anta att detta varit fallet ursprungligen (jfr Nybo Rasmussen 1992 s. 62), och under alla omständigheter gällde placeringen vid mitten av 1700-talet, då Carl von Linné besökte kyrkan och bl.a. beskrev panelens läge, se John Kroon (utg.), *Carl von Linnés Skånska resa 1749. Faksimiledition efter 1751 års originalupplaga*, Malmö 1956 s. 263. Placeringen beskrevs åter 1793 av Bæijer (ibid. s. 43). Senast 1828 togs panelen ner från korväggarna, vilket framgår av redogörelsen ”Inventerings Instrument för Ystads S. Petri Kyrka till följe af Kongl: M:ts Nådiga Förordning den 17 April 1828, och Ven: Consist: Ecclesiastici derpå grundade Cirkulär”, ATA. Detta hindrade dock inte historikern

Nils Henrik Sjöborg att år 1830 upprepa brädornas upphängda läge, se *Samlingar för Nordens fornälskare, tredje tomen, med 60 plancher*, Stockholm 1830 s. 103. År 1915 gavs en kopia av panelen till Klostret, vilket framgår av ett brev till Ystads Klosterstyrelse, i Ystads Klosterstyrelsens protokoll 1912–1954, Ystads Fornminnesförenings arkiv, se även Nils Wimarson, ”Gråbrödersklostret i Ystad”, *Minnesskrift utgifven af Ystads Fornminnesförening 1907–1917*, Ystad 1917 s. 62 not 3. Kopian kan beses i den befintliga klosterbyggnaden. Salomon Kraft anger felaktigt att originalet redan på 1700-talet fördes till LUHM. Först 1843 hamnade den här genom en gåva av prosten Samuel Ljungberg, som också omfattade klosterkyrkans altarskåp från slutet av 1300-talet. *Lunds Weckoblad* nr 6 1844, Lund 1844 och Salomon Kraft, ”Ystadsklostrets grundläggning”, i Salomon Kraft m.fl., *Gråbrödraklostret i Ystad 1267–1967*, Ystad 1968 s. 5. Ang. dateringen av altarskåpet, se Ewert Wrangel, ”Altarskåpet från Ystads klosterkyrka”, i *Minnesskrift utgifven af Ystads Fornminnesförening 1907–1917*, Ystad 1917, s. 123. Ett tack riktas till Andreas Manhag vid LUHM för uppgiften i Lunds Weckoblad.

5. En ordensbyggnad gick under benämningen konvent (lat. *conventus*, bl.a. ”sammankomst”, ”församling”) i fall bröderna var fler än 13 till antalet. Uppgifter om hur många ordensmedlemmar som sammantaget uppehållit sig i Ystad finns inte. I existerande byggnad har det i den tidigare sovsalen på andra våningen varit plats för minst tolv celler, dvs. rum för enskilda personer. Nybo Rasmussen beskriver elva kända bröder. Ett konvent av Ystads storlek har vid dess fulla utbyggnad troligen rymt 15–25 bröder. Gallén 1959 sp. 565 och Nybo Rasmussen 1992 s. 28–37 resp. 94–105. Till skillnad från klostren med dess förutomstående generell stängda verksamhet byggde konventstanken på öppenhet, där

väsentliga uppgifter för ordensmedlemmarna var att predika och undervisa ute bland allmänheten. Jfr exempelvis Per Beskow, ”Kloster och tiggardnarnar”, i Erik Cinthio (red.), *Skånska kloster*. Skånes hembygdsförbunds årsbok 1987/88, Kristianstad/Lund 1989 s. 11ff. Beskow (s. 14) menar att man i Sverige (sannolikt avses ”i nutid”) ibland något oegentligt kallar konventen för kloster. Icke desto mindre förekom sådana benämningar åtminstone på danskt område redan under medeltiden; t.ex. kallades konventet i Ystad 1393 *grabrothrä kloster, Diplomatarium Danicum* (DD), 4:5 nr 17.

6. Flera beskrivningar och översättningar av panelens text har i mindre eller större omfattning gjorts och tidiga framställningar kan ses hos bl.a. Bæijer 1793, Sjöborg 1830, Lindbæk 1914 och Wimarson 1917. Salomon Kraft beskrev panelen och gjorde vissa kommentarer och översättningar 1956, se Salomon Kraft & Oscar Bjurling, *Ystads historia. Del 1. Från äldsta tid till 1792*, Ystad 1956 s. 24f. Den hittills mest uttömmande genomgången inklusive översättning torde latinläraren Samuel (Sam.) Cavallin (1957 s. 51ff) ha presenterat. Även Nybo Rasmussen har en större diskussion kring panelen och ger flera intressanta aspekter på texten (1992, särsk. s. 60–71). Panelen har tidigt använts som historiskt dokument. Redan på 1520-talet beskrev den danske franciskanroder och historiografen Peder Olsen i en förteckning över franciskanordens provinser, *Collectanea*, klostrets grundande, se ”De Ordine Fratrum Minorum”, i M. CL. Gertz (utg.), *Scriptores Minores Historiæ Danicæ Medii Ævi*. Vol. II, Köpenhamn 1922 s. 298, härefter återgiven som Script. min. hist. Dan. II. Cavallin (1957 s. 51 resp. 57f) menar att Olsen sannolikt utgått från en avskrift av paneltexten. Nybo Rasmussen går vidare i denna diskussion och för fram en hypotes om att Olsen vad gäller beskrivningen

av de olika provinserna kan ha fått uppgifter även från en motsvarande panel som funnits i franciskanklostret i Greifswald i Tyskland, alternativt haft tillgång till någon likvärdig källa (1992 s. 62ff).

7. *Locus* (pl. *loci*) har en primärt geografisk/rumslig association och dess grundbetydelser är ”ort”, ”plats”, ”ställe”, ”rum”, men även t.ex. ”anvisad plats”, ”bostad”, ”uppehållsort”. Ang. ort och plats kan t.ex. ”stad” och ”by” avses. Nybo Rasmussen använder sig av uttrycket ”tilholdssteder” om franciskanernas klosteretableringar. *Locus* i den här meningen är en återkommande benämning av dessa platser och har ursprungligen syftat på ställen grundläggningsfas, då man kunde erhålla ett område att vistas på och där enkla byggnader först uppfördes eller lånades. Nybo Rasmussen 1989 s. 98; Esmark & McGuire 1999 s. 174 och Krongaard Kristensen 2013 s. 56. Även *domus*, ”hus”, ”byggnad” (äv. ex. ”hem”, ”bostad”) kunde användas som beteckning för ordensbyggnader. Jfr Gallén 1959 sp. 565. I sin historiebeskrivning kallar Peder Olsen konventet i Ystad *domus* (ibid. s. 298). Såväl Wimarson (1917 s. 63) som Kraft (1956 s. 24) återger paneltextens uppgifter kring klostrets grundande och båda har översättningen ”hus” för *locus*, vilket i direkt språklig mening är inkorrekt. Det kan jämföras med Nybo Rasmussen som helt riktigt översätter *locus* med ”sted”, dvs. plats (1992 s. 12). Krafts återgivande är identiskt med Wimarsons. Cavallin menar att Kraft inte tillräckligt omsorgsfullt undersökt paneltexten och att han troligen hämtat översättningen hos Wimarson, Cavallin 1957 s. 63 not 52. Att Kraft troligen inte betraktat panelen alls syns klargöras genom att han uppger dess längd till endast ca nio m (ibid. s. 24f), något som förvånar också Cavallin (ibid.). Wimarson anför panelens längd till närmare 19 m och brädornas bredd till 36–37 cm (ibid. s. 62); samma uppgifter om bredden finns hos Kraft (ibid.) och

även dessa förefaller komma från Wimarson, men sålunda korrelerar inte längdmåtten. Man kan kanske tänka sig att en felskrivning skett hos Kraft varvid en siffra försvunnit och en oavsiktlig reduktion av längden uppstått, men i Kraft 1968 (s. 3) återkommer uppgiften.

8. Sven Ljung, ”Herretitel”, KLNVI, andra uppl., Köpenhamn 1981 sp. 506 och Michael Nordberg, *I kung Magnus tid. Norden under Magnus Eriksson 1317–1374*, Stockholm 1995 s. 17.

9. Krongaard Kristensen 2013 s. 67ff.

10. Jfr not 6. Se vidare Beskow 1989 s. 13f; Evald Gustafsson, ”Gråbrödraklostret i Ystad. En byggnadshistorisk översikt”, i Erik Cinthio (red.), *Skånska kloster*. Skånes hembygdsförbunds årsbok 1987/88, Kristianstad/Lund 1989; Esmark & McGuire 1999 s. 167–177 och Krongaard Kristensen 2013 s. 56–58.

11. Script. min. hist. Dan. II s. 300; Nybo Rasmussen 1989 s. 97ff; Michael Kræmmer, ”Efterslægtstavle for Skjalm Hvide”, *Danmarks Adels Aarbog 2009–2011*, Odense 2011 s. 579ff; Kristensen 2013 s. 70ff resp. 115; dens, *Franciskanerklostret i Horsens*, Højbjerg 2016 s. 11 samt Sven Rosborn, *Det medeltida Malmö: Detektivarbeten under mer än ett sekel i en gammal stads historia*, Malmö 2016 s.237. Ingegerd var vid ett andra tillfälle gift med den tyske greven Konrad av Regenstein, jfr Kræmmer, ibid.

12. Kraft 1956 s. 25.

13. Skånska exempel tas upp i bl.a. Reisnert 1992 156f m. där anf. litt. samt Stefan Larsson & Ivan Balić, ”Kvarteret Liljan genom tiden” s. 137ff och Joakim Thomasson, ”Byggnadskulturen, stadsrummet och

borgerskapet”, i Stefan Larsson (red.), *Liljan. Om arkeologi i en del av Malmö*, Malmö/Stockholm 2006.

14. Mouritz Mackeprang, *Dansk købstadstyrelse fra Valdemar Sejrs til Kristian IV*, Köpenhamn 1900 s. 13ff och Anders Reinsert, ”Franciskanerklostret och aristokratin”, i Henrik Jern & Roland Jakobsson (red.), *Ystadiana* 1992, Ystad 1992 s. 133.

15. Kraft 1956, särsk. s. 20ff och Sten Skansjö, *Skånes historia*, Lund 1997 s. 106. Om det högmedeltida uppsvinget, t.ex. Peter Spufford, *Pengar och makt. Medeltidens handelsmän i Europa*, Stockholm 2003 s. 12ff.

16. *Annales Lundenses*, i Erik Kroman (utg.), *Danmarks middelalderlige annaler*, Köpenhamn 1980 s. 63.

17. Theodor Wählin, ”Mariakyrkans i Ystad byggnadshistoria”, i *Minnesskrift utgifven af Ystads Fornminnesförening 1907–1917*, Ystad 1917 s. 140; Sten Tesch, *Medeltidsstaden 44. Ystad I*, Stockholm 1983a s. 62ff samt Stefan Larsson & Mats Anglert, *Makten och heligheten*. Ystadiana 2008, Ystad 2008 s. 50.

18. Kraft 1956 s. 26 och Tesch 1983a s. 46.

19. Nils Gösta Sandblad, *Skånsk stadsplanekonst och stadsarkitektur intill 1658*. Skånsk senmedeltid och renässans 2, Lund 1949 s. 59ff resp. 71ff.

20. Kraft 1956 s. 26.

21. Ibid. s. 25 och Sten Tesch, *Medeltidsstaden 45. Ystad II. En omlandsstudie. Landet födde männen, havet skapade staden*, Stockholm 1983b s. 105.

22. Evald Gustafsson, ”Gråbrödernas hus”, i Ragnar Gustafson (red.), *Ystad – den räddade*

miljön. Sydsvenska Dagbladets årsbok 1968, Malmö 1968 s. 41 resp. 47 och Carola Lund, Anders Reinsert & Joakim Thomasson, *Klostret i Ystad. Antikvarisk och arkeologisk utredning. Fastigheten Yngve Norra 6, Ystad kommun, Skåne län*, Malmö 2007. Jfr äv. Esmark & McGuire 1999 s. 174.

23. Reinsert 1992 s. 135. Egentliga släktnamn var inom adeln ovanligt under medeltiden och fick genomslag först på 1500-talet. Dessutom har hur och vilka man förutom genom blodsband räknat som sina släktingar skiftat under perioden, vilket ger intrikata genealogiska strukturer; här ska vi inte fördjupa oss i detta. Vid namnsammansättning var bruk av patronymikon förhärskande, ibland användes matronymikon, allt beroende på vilken härstamning man ville lyfta fram. De ”släktnamn” som många gånger anges i litteraturen är ofta sådana som på ett eller annat sätt senare kunnat hänföras till och då tilläggas släkter, men dessa har således oftast inte haft någon samtida användning. För att urskilja och särskilja personer med samma eller liknande namn från samma eller olika släkter sätts, under förutsättning att det inte finns något egentligt släktnamn att gå på, inom parentes. I vissa fall har inga släktnamn alls kunnat tilläggas och då finns möjligheten, ifall någon känd vapensköld existerar, att inom parentes ange sköldemärket.

24. DD 2:5 nr 222 resp. 249.

25. Huvudgården i Färlöv har varit föremål för flera arkeologiska undersökningar under ledning av författaren och beskrivningar av dessa kan ses i bl.a. Anders Ohlsson, *Färlöv. Färlöv 21:1, RAÄ 67. Arkeologisk forskningsundersökning 2012. Färlövs socken, Kristianstads kommun, Skåne län. Lunds universitets Historiska museum*, Lund 2012; Anders & Therese Ohlsson, *Färlöv. Färlöv 21:1,*

RAÄ 67. Arkeologisk forskningsundersökning 2014. Färlövs socken, Kristianstads kommun, Skåne län. Lunds universitets Historiska museum, Lund 2014 (undersökningsrapporter) och Anders Ohlsson, ”Stenhuset i Färlöv”, i Ingrid Gustin m.fl. (red.). *Mellan slott och slagg. Vänbok till Anders Ödman*. Lund Studies in Historical Archaeology 17, Lund 2016.

26. DD 2:5 nr 249.

27. Ingvar Andersson, *Skånes historia. Senmedeltiden*, Stockholm 1974 s. 94–108 och Skansjö 1997 s. 70f.

28. DD 2:5 nr 248 resp. 249; *Liber daticus Lundensis vetustior*, i C. Weeke (utg.), *Lunde domkapitels gaveböger*, Köpenhamn 1889 s. 243; K. G. Ljunggren & Bertil Ejder (utg.), *Lunds stifts landebok (Lb). Andra delen*. Skånsk senmedeltid och renässans 5, Lund 1952 s. 289; Andersson 1974 s. 59 resp. 106f och Jan Raneke, *Svenska medeltidsvapen II*, Nora 2001 s. 549.

29. Andersson 1974 s. 122. Om Jens Uffesens förehavanden, se t.ex. Hanna Dahlström & Therese Ohlsson, ”Åtta gårdar i Hyllie – mötet mellan bönder och frälse i en skånsk by under senmedeltiden”, del 1 & 2, *Ale. Historisk tidskrift för Skåne, Halland och Blekinge*, nr 2 resp. 3 2012, Lund 2012.

30. DD 2:2 nr 309 och Andersson 1974 s. 122f. Jan Raneke benämner Niels Uffesen ”Niels N. N.”, se dens. *Svenska medeltidsvapen I*, Nora 2001 s. 549. Dokumentet 1277 visar att det rör sig om denne Niels Uffesen.

31. DD 2:9 nr 445 och Andersson 1974 s. 107 resp. 123.

32. Jfr Reinsert 1992 s. 137.

33. Raneke 2001 s. 342.

34. DD 2:9 nr 304 och Henry Petersen, *Danska adelige sigiller fra det XIII og XIV aarhundrede*, Köpenhamn 1897 s. 10 resp. tab. XIII.

35. DD 2:9 nr 295 resp. 304 och Henry Petersen, *Danska adelige sigiller fra det XIII og XIV aarhundrede*, Köpenhamn 1897 s. 10 resp. tab. XIII.

36. DD 3:9 nr 493; Bæijer 1793 tab. 16 resp. s. 177; Danmarks Adels Aarbog (DAA) 1932, Köpenhamn 1932 s. 171f och Sven Carlquist, ”Petrikyrkans gravstenar”, i Sven Carlquist & Gösta Borg, *Ystadshistoria i sten*, Ystad Fornminnesförenings skrift XII, Ystad 1967 s. 129–131. Se äv. Therese Ohlsson, ”Gravstenspusel” i föreliggande Ystadiana. DAA anger att Jens Hølgersen först var gift med Kirsten Ovesdatter (Passow).

37. Bæijer, *ibid.* Ang. Bæijer, jfr not 1.

38. Anders Reinsert har gjort en förtjänstfull och övertygande rekonstruktion av skölden, vilken annars är nästan helt bortnött från stenen. Se Reinsert 1992 s. 143.

39. Reinsert 1992 s. 137.

40. Nybo Rasmussen 1992 s. 14 resp. 114.

41. Larsson & Anglert 2008 s. 114.

42. Erik Ulsig, *Danske adelsgodser i middelalderen*, Köpenhamn 1968 s. 89.

43. DD 2:3 nr 8.

44. Ulsig 1968 s. 90; Raneke 2001 s. 365 och Reinsert 1992 s. 135.

45. Jfr Aksel E. Christensen, *Kongemagt og aristokrati. Epoker i middelalderlig dansk statsopfattelse indtil unionstiden*, Köpenhamn 1945 s. 87ff.

46. Se Therese Ohlsson, "Gravstenspussel" i föreliggande Ystadiana.
47. Gustafsson 1968 s. 47.
48. Reinsnert 1992 s. 136 med not 20.
49. Therese Ohlsson 2016, ibid.
50. Jan Raneke, "Vapenmålningarna i Ystads gråbrödrakloster", i *Ale. Historisk tidskrift för Skåneland* nr 3 1968, Lund 1968.
51. Reinsnert 1992 och Lars Sandberg, *Rapport över konservering av vägg och valvytor i långhuset. Gråbrödraklostret i Ystad, Sankt Petri kyrka*, Vellinge 2012.
52. Att det kan röra sig om Jens Eriksen har påpekats av Anders Reinsnert (1992 s. 152).
53. Esmark & McGuire 1999 s. 172.
54. Ibid. s. 175.
55. Beskow 1989 s. 16.
56. Nybo Rasmussen 1992 s. 39–41.
57. Ibid. s. 174.
58. Nybo Rasmussen 1992 s. 114f.
59. Raneke 1968 s. 27 och Nybo Rasmussen 1992 s. 106 resp. 109.
60. DD 2:11 nr 321.
61. DD 3:4 nr 101 resp. 156.
62. Folke Hansen, inventering av Eljaröd socken 1930, LUHM:s arkiv.
63. DD 3:7 nr 433.

64. DD 4:6 nr 283 resp. 289; *Danske Adelige Brevkister* (utg. A. Thiset), Köpenhamn 1897 s. 172 och Tor Flensmarck, *Skånelands medeltid. Orter & ätter. Del E–F*, Vä 2010 s. 60.
65. *Diplomatarium Dioecesis Lundensis IV* (utg. L. Weibull), Lund 1909 s. 417–419; *Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalis* nr 6940 resp. 9732 och Ulsig 1968 s. 246f resp. 425ff.

Franciskanerklostret i Ystad

1. Andersson, H: 1989 s.7.
2. Reinsnert, A: 1989 s. 151 ff.
3. Reinsnert, A: 1992 s. 131 ff.
4. Höltnen, T: 2014 s.261 f.
5. Hurley, M: 2014 s.13.
6. Mainman, A: 2014 s.63.
7. Veeckman, J: 2014 s.106.
8. Cinthio, E: 1989 s.19 ff. Krongaard Kristensen, H: 2013 s.47 ff.
9. Gralow,R: 2014 s. 229.
10. Gralow, R: 2014 s.234.
11. Möller, G: 2014 s.319 ff.
12. Müller, J: 2014 s.342 ff.
13. Mulsow, R: 2014 s.367 ff.
14. Kowalska, A-B: 2014 s.429 f.
15. Paner, H: 2014 s.457 f.
16. Schneider, M: 2014 s.422 f.

17. Blomqvist, R: 1952 s.185 ff. Carelli, P: 2012 s.330 ff
18. Lorenzen, V: 1914 s.106 ff.
19. Lindbæk, J: 1914.
20. Wimarson, N: 1917.
21. Andersson, K: 1969 s.24 ff.
22. Gustafsson, E: 1968 s.39 ff. Gustafsson, E: 1989 s.123 ff.
23. Gustafsson, E: 1969 ATA.
24. Raneke, J: 1968 s.ff.
25. Tesch, S: 1983 s.77 ff. Tesch, S: 2014 s.46 ff.
26. Skånes Hembygdsförbunds årsbok 1987/88: Tema, Skånska kloster.
27. Almquist, B: 1982 s.175 ff.
28. Nybo Rasmussen, J: 1982 s.9 ff.
29. Larsson & Anglert; 2008. Ystadiana 2008.
30. Johnson Kihlmam, B & Gölén, L: 2012.
31. Krongaard Kristensen, H: 2013.
32. Reinsnert, A: 1989 s.152 ff. Reinsnert, A: 1992 s.134 ff.
33. Reinsnert, A: 1989 s.153. Reinsnert, A: 1992 s.136.
34. Krongaard Kristensen, H: 2013 s.70 f.
35. Nybo Rasmussen, J: 1989 s.103 f.
36. Kraft, S: 1956 s.35 f.
37. Lindbæk, J: 1914 s.197.
38. Rosborn, S: 1999 s.2 f.
39. Lindal, H: 1956 s.53.
40. Lorenzen 1914: s.205. Wimarson 1917 s.62 ff.
41. Blomqvist 1951: s. 186. Carelli 2012: s. 330.
42. Kristensen, H.K: 2013 s.165 f.
43. Ödman, A: 2013 s.146 ff.
44. Gustafsson 1984 s. 24. Gustafsson 1989 s. Larsson & Anglert 2008 s. 114 ff.
45. Nybo Rasmussen, J: 1992 s. 16.
46. Lorenzen, V: 1914 s.135 f. Gustafsson. E: 1989 s.126.
47. Wimarson. N: 1917 s.67.
48. Gustafsson, E: 1989 s.124.
49. Perlich, B: 2007. Gläser, M: 2001 s.296 ff och där anförd litteratur.
50. Holst, J.C: 2005 s.9 ff.
51. Wiederström, P: 2014 s.606 f och där angiven litteratur.
52. Gustafsson, E: 1989 s.126.
53. Reinsnert, A: 2006 s.115 ff.
54. Wimarson, N: 1917 s.71.
55. Nybo Rasmussen, J: 1992 s
56. Gustafsson, E: s.45 och 1989 s.125.

57. Gustafsson, E: 1968 s.45 och 1989 s.125.
58. Andersson, K: 1969 s.33.
59. Andersson, K: 1969 s.33.
60. Andersson, K: 1969 s.29.
61. Andersson, K: 1969 s.31.
62. Nybo Rasmussen, J: 1992 s.18 och 21.
63. Nybo Rasmussen, J: 1992 s.18.
64. Raneke, J: 1968 s.10 ff.
65. Blomqvist, R: 1951 s.163 ff. Carelli, P: 2012 s.255 ff.
66. Bæijer, G.H: 1793 Tab 23.
67. Wimarson, N: 1917 s.90.
68. Nybo Rasmussen, J: 1992 s.27.
69. Carreli, P: 2014 s.321.
70. Nybo Rasmussen, J: 1992 s.18.
71. Wimarson, N: 1917 s.88.
72. Wimarson, N: 1917 s.87 f.
73. Johnsson Kihlman, B: 2012 s.42 ff.
74. Andersson, K: 1969 s.31.
75. Nybo Rasmussen, J: 1992 s.78.
76. Andersson, K: 1969 s.31.
77. Cavallin, S: 1957 s.43.
78. Reinsnert, A: 1989 s.160. Reinsnert, A: 1992 s.156. Reinsnert, A: 2006 s.138 f.
79. Gustafsson, E: 1989 s.132 f.
80. Almqvist, B: 1972 s.33.
81. Andersson, K: 1969 s.33.
82. Roland, A: 1910 Kungliga byggnadsstyrelsens.arkiv.
83. Andersson, K: 1969 s.33.
84. Kraft, S: 1956 s.80. Nybo Rasmussen, J: 1992 s.111.
85. Nybo Rasmussen, J: 1989 s.109 f.
86. Nybo Rasmussen, J: 1992 s.92.
87. Gustafsson, E: 1968 s.63. Nybo Rasmussen, J: 1989 s.76.
88. Nybo Rasmussen, J: 1989 s.109 f.
- ### Gravstenspussel
1. Gustafsson 1968
2. Tack damer för att ni åter orkat engagera er i en grävning som genomfördes för ett halvt sekel sedan!
3. Kyrkoarkivet på Historiska museet vid Lunds universitet (LUHM), Överintendentsämbetets arkiv (på Riksarkivet i Stockholm), ATA:s arkiv (antikvarisk-topografiska arkivet på Riksantikvarieämbetet i Stockholm), Regionmuseets arkiv, vilket bl.a. omfattar handlingar från Landsantikvariens verksamhet
4. Ur Bæijer, G. H. *Beskrifning öfuer Staden Ystad 1793 s. 43*. Nyutgåva genom Ystadiana 1963: härefter skriven Bæijer 1793

5. Brunell till Græbe 1961, LUHM:s arkiv
6. Gustafsson 1968:67
7. *Inventerings Instrument för Ystads S. Petri Kyrka* till följe af Kongl: M:ts Nådiga förordning den 17 April 1828, och Ven: Consist: ecclesiastici derpå grundande Cirkulär. ATA
8. Odaterat brev till Eiler Græbe från Nils Olsson, LUHM:s kyrkoarkiv
9. Segerström 1936, rapport från ATA
10. Græbe 1951, LUHM
11. Tesch 1983
12. Kraft 1956:90
13. Ystads Posten 19/8 1902 *Från Klostertiden*
14. Ystads kloster PM O. Janse 30.3.1906, ATA
15. Andersson 1969:32f.
16. Rapport ATA 0494/1936
17. Ystads Allehanda 14/12 1959 m.fl. *Makabert Söndagsnöje i Ystad. Barn lekte med dödas ben*
18. Ofta har arkeologen Lars Redins schema använts som underlag för översiktliga bedömningar. Detta underlag har senare nyanserats av osteologen Carolin Arcini. Det finns dock exempel på att de armställningar, vilka tolkas vara yngre, har förekommit i tidig- och högmedeltida gravar. Detta kan förklaras genom att den svepta kroppen och därmed armställningen rubbats när kroppen skulle begravas. En något schematisk dateringsversion innebär en kronologi av fyra armställningar; d.v.s. A: skelettet har armarna längs sidorna, B: händerna finns placerade över skötet, C: armarna placerade över magen och D: armarna är korsade över bröstet. En förenklad datering utifrån enbart armställningen brukar innebära att armställning A började användas under 1000- och 1100-talen, B började användas under 1200-talet och framåt, C under 1300-talet och framåt samt D under 1400-talet och framåt. Enligt Redin dominerar armställningarna C och D under 1400- och 1500- talen.
19. Osteologiska laboratoriet 1/67 M
20. Andersson 1969, rapport ATA dnr 1230
21. Wallin 1951:120, se även Ystadiana 1917
22. D.v.s. 872 nordiska silvermynt: 1 svenskt Sten Sture d.ä. Stockholms halvörtug, 7 norska korsvider från Kung Hans, 864 danska korsvider och skillingar av kung Kristofer av Bayern, interregnum 1448, Christian I, Hans, Christian II och en av Frederik I
23. SHM 1881, föremål 41800
24. Kraft 1956:89f
25. LUHM mynt 9698-9711
26. Det tidigare hade en parerstång som var svagt böjd och slutade i en liten böj med en liten volut med öga. Kaveln av trä var delvis bevarad, vilkens tapp var facetterad (upptill sex och nertill åtta). Det senare svärdets balja var delvis bevarad. Upptill har baljan en dekor av gotiska minuskelbokstäver i form av förgyllda metallbleck. Kaveln på detta svärd var lindad med metalltråd, det var tungt och hade fungerat som en motvikt till klingan.
27. Arbetet 27 juni 1967; Sydsvenska Dagbladet Snällposten 27 juni 1967; Ystads Allehanda 27 juni 1967

28. Förfrågningar har skickats ut till ett flertal museer; Ystad stadsmuseum, Historiska museet vid Lunds universitet, Historiska museet i Stockholm, Kulturen i Lund och Regionmuseet i Kristianstad men står ej att återfinna i deras magasin.
29. I vissa fall har sigill delvis förstörts för att på detta sätt undvika olämplig användning av det
30. Reisnert 1992:148
31. Sydsvenska Dagbladet Snällposten 27 juni 1967
32. Reisnert 1989
33. URL: <http://diplomatarium.dk/dokument/14061111003>
34. Liedgren 1986:20
35. Almqvist 1992:178
36. Gustafsson 1968:51
37. DD/DRB R.2: bd11
38. Biskop av Reval 1323–1346
39. Nybo Rasmussen 1992
40. Almqvist 1992:190; Gustafsson 1968:61
41. Kraft 1956:81
42. DD/DRB 2:3 nr 150
43. DD/DRB 2:3 nr 379; Flensmarck 2003:106
44. Almqvist 1992:185; Wallin 1951
45. Reisnert 1989:159
46. Raneke 1990:81
47. Raneke 1968; Reisnert 1992
48. Bæijer 1793; Hilfeling; Reisnert 1989, 1992
49. Wallin 1951:73f
50. Wallin 1951:75
51. DRB 4:11 nr 232; SDHK-nr: 41410
52. DD 4:1 nr 5 resp. 14 och *Samling af danske kongers haandfæstninger og andre lignende acter*, Köpenhamn 1974:21 (nr 7).
53. Carlquist & Borg 1967:133
54. Carlquist & Borg 1967:133; Cavallin 1957:48
55. Flensmarck manus FSM del H s.105
56. Wernstedt, F, Gillingstam, H & Möller, P 1989:272 och Flensmarck 2016: (manus)
57. Bæijer 1793
58. DD 4:2 nr 464 och 476
59. Nybo Rasmussen 1992:30
60. Carlquist & Borg 1967:135; DAA 1901
61. DAA XLIX 1932:171; Flensmarck 1991:51ff; Flensmarck FSM: H manus
62. LÄU VI s. 5
63. Carlquist & Borg 1967:127; Reisnert 1989
64. Reisnert 1992:138
65. Reisnert 1989

66. Cavallin 1957:43; Carlquist & Borg 1967:125; Kraft 1956:88
67. Reisnert 1989
68. Bæijer plansch nr 9
69. DAA 1896:143; Carlquist & Borg 1967:154f; Reisnert 1989
70. Reisnert 1989
71. DAA 1926:5; se Nationalmuseums samlingar (Köpenhamn), <http://samlinger.natmus.dk/DMR/20159>
Niels Pedersen dog 1456 men i museets beskrivning över gravstenen finns inte det exakta dödsåret noterat. De har valt att enbart beskriva det som *omkring 1500*
72. Carlquist & Borg 1967:143; Reisnert 1989
73. Bæijer plansch 15; Carlquist & Borg 1967:143; Reisnert 1989
74. Hilfeling bild 4; se RAÄ:s bildarkiv
75. Raneke 2001 del 2 nr 496
76. Reisnert 1989:159
77. Carlquist & Borg 1967:163
78. Reisnert 1989
79. LÄU IV s.156f; Wallin 1951; Nybo Rasmussen 1992:57
80. DDL IV; Nybo Rasmussen 1992:40f; Wallin 1951:75
81. DD 4:5 nr 17; Kraft 1956:79
82. Flensmarck 2014:238f; Kraft 1956:80
83. DRB 2:5 s.325
84. Niels (Hak) låg i fejd med ärkebiskop Birger Gunnersen. Niels (Hak) var gift med Gunnersens företrädare (Jens Brostrup) brorsdotter. Han mördades av kung Hans fodermarsk i närvaro av ärkebiskopen och kungen.
85. Kraft 1956:80
86. Almqvist 1972:8
87. Se ritning från utgrävning 1966 i Regionmuseets arkiv, Lund
88. Gustafsson 1968:63; bildarkivet LUHM ”Skåne, Ystad, S:t Petri klosterkyrka” neg. Nr C9789, se även ritning från utgrävning 1966 i Regionmuseets arkiv, Lund.
89. Gustafsson 1989:128
90. Gustafsson 1968:51
91. Se Wallins artikel i denna bok
92. Almqvist 1972; Gustafsson 1968:61; Nybo Rasmussen 1992:59
93. Nybo Rasmussen 1992:57
94. Wimarson 1917:98
95. Bæijer 1793; Wallin 1951:129
96. Bæijer 1793:47
97. Kong Frederik den Førstes danske Registranter. 1523–1535 (ed. Kr. Erslev og W Mollerup) Kbhvn 1879

Franciskanerkonventet i Ystad

1. Annales Ryenses, i Annales Danici medii ævi (ed. Ellen Jørgensen). Kbhvn 1920 s. 14ff och 109, sp. 2).
2. De generösa gåvorna i fast egendom och kontanta belopp finns förtecknade hos Wimarson s. 94ff, Lindbæk s. 198f och 291, Reisnert s. 151ff, samt hos Jan Raneke i ”Vapenmålningar i Ystads gråbrödrakloster” i Ale 1968:3 s. 29. I sistnämnda arbete föreligger en väldokumenterad undersökning av den intressanta vapenfrisen.
3. Dipl. Dan. och DRB III:7 nr 393.
4. Se Evald Gustafsson: Gråbrödraklostret i Ystad. En byggnadshistorisk översikt, i Skånska kloster. SHÅ 1987/1988 s. 128.
5. Dipl. Dan. och DRB IV:1 nr. 451.
6. Rep. nr. 4154: SRP nr 2891.
7. Testamenter fra Danmarks Middelalder indtil 1450 (ed. Kr. Erslev) Kbhvn 1901 s. 177:5.
8. LüUB IV s. 671 not: Kraft s. 69.
9. SRS s. 78.
10. LÄU IV s. 156ff nr CLXXXI.
11. LÄU V s. 12ff nr XIII.
12. Gravhällen avbildades på 1770-talet dels av ”antikvitetsstecknaren” C.G. Hilfelings, dels i det s k Ystadsexemplaret av Bæijers handskrift, publicerad i den tryckta Bæijerutgåvan. Dessutom är inskriptionen återgiven (med uppenbara fel) i 1830 års kyrkobereskrivning, publicerad som Bilaga 2 i Ystadshistoria i sten (YFS nr XII). Hilfelings textåtergivning

står i särklass. Under sina antikvariska resor gjorde han sig känd som en mycket säker tolkare av gamla inskriptioner i kyrkor och frälsegårdar. Bæijers version återger årtalet som 1433, varigenom såväl Wimarson (s. 106) som Kraft (s. 81) kommit att räkna med tvenne Ystadsgardianer med namnet Jacobus Petri (alltså dels den på gravhällen nämnde, dels den i 1486 års urkund upptagne förhandlaren vid försäljningen av Ingelstorpsgodset).

I sin studie över ”Petrikyrkans gravstenar” (YFS nr XII) meddelar Sven Carlquist (s. 147), att en kontrollgranskning gjorts mellan Hilfelings och den bevarade gravhällens skrift, varför textbanden nu blivit ”noggrant och korrekt återgivna”. Han återger sålunda:

Hic iacet reurendus pater: frater :Iacobus: Petri :quondam :custos: Lundensis: et : gard --- iustisu: loci: Magnus :benefactor : hic :quietus: qui : obiit : anno : domini MCDXC: requiescat in: pace. Amen.

Härtill kan sägas dels att minuskelinskriftioner av detta slag icke innehåller några bokstäver i majuskler, dels att Carlquists ”gard---” med upplösta förkortningar ger läsningen gardianus, dels att ”hic quietus” är högst tvivelaktigt.

Förf. har underställt latinprofessorn Birger Bergh såväl Carlquists som sin egen tolkning. Det är Bergh, som kommit med läsningen ”huius conuentus”, som naturligtvis måste vara den rätta. Däremot är han osäker, om Hilfelings mycket oklara återgivning av inskriptionens sista ord verkligen kan tolkas som ”amen”.

Vid sina studier av äldre gravstensinskriftioner har förf. iakttagit, att gravstenschuggaren vid dispositionen av textinnehållet icke sällan gjort felaktiga beräkningar, så att det blivit föga plats för det sista ordet, som därför getts en mycket oklar skrivning. Möjligen har förhållandet varit sådant beträffande Jacobus Petri gravhäll. Å andra sidan utgör ordet ”amen” helt naturligt ett vanligt avslutningsord vid inskriftioner av

”liturgiskt” innehåll som ”Vila i frid”, ”Bed för mig” etc.

Trots många tolkningsförsök kan Ystadshällen sålunda ännu icke betecknas som i allo ”korrekt återgiven”.

13. Orig. i Da. RA: Lindbæk s. 199.

14. Krönikan om franciskanermunkarnas utdrivning ur klostret i Ystad har publicerats upprepade gånger. Se H. Knudsen: En gammal Krönike om Graabrødrenes Udjagelse af deres Klostre i Danmark, i Kirkehist. Saml. I:1 (Kbhvn 1849–1852) s. 359–364 och M.Cl. Gertz: De Expvione Fratrum Minorum, i Scriptorum minores historiae danicae medii ævi. Bd 2 (Kbhvn 1922) s. 359–364. I övers. från latin till svenska föreligger krönikan i följande arbeten: Nils Wimarson: Ur en samtida latinsk Krönika eller kort framställning rörande minoriterbrödernas utdrivande ur deras kloster i den danska provinsen, i YFS I (1917) s. 118–120; Augustinus Lundin i Credo, årg. 42 nr. 4 (1961) s. 149–180. Övers. från latin till danska har gjorts av Henning Hellesen: Krøniken om gråbrødrenes fordrivelse fra deres klostre i Danmark. Kbhvn 1967.

Om krönikans tillkomst, redigering och huvudsyfte, se Gösta Johannesson (II) s. 18ff.

15. Peder Olsen (Petrus Olai): Historia ordinis fratrum minorum in Dacia, utg. av M.Cl. Gertz i Scriptorum minores historiae danicae medii ævi. Bd. 2 (Kbhvn 1922) s. 320.

16. Brevet, som tillhört den namnkunnige franciskanerbrodern Lütke Naamensen i Flensborg, förvaras ännu tillsammans med viktiga delar av hans bibliotek i stadens katedralskola. Se Lindbæk s. 120 och Jørgen Nybo Rasmussen: Franciskanerne s. 118.

17. Dipl. Suec. Bd II s. 655 nr 1716.

18. Yngve Brilioth: Svenska kyrkans historia, II. Den senare medeltiden 1274–1521. Uppsala 1941 s. 35f.

19. SRD V s. 517: Wimarson s. 76.

20. Sv. Dipl. nr 476.

21. APD VII s. 312f nr 5793

22. Lindbæk s. 220f.

23. Nybo Rasmussen: Franciskanerne, s. 117.

24. Eric Andersson: Munken från Ystad, som blev helgon och martyr, YFS XXII (1977) s. 7–11.

25. Senare forskning är tveksam till uppgiften om att broder Willehad bott i konventet i Ystad. Reds. anm.

26. Curt Wallin: Katarina från Ö. Ingelstad på pilgrimsfärd till S:t Olof i Lunkende och S:ta Katarina i Vadstena. En glimt från 1400-talets folkfromhet och religiösa övertro i THA 1980 s. 13–23.

I uppsatsen anknutes till det medeltida epitafiet i Ystads S:t Petri med vapenbilder för ätterna Rud, Gøye och Bille. Väpnaren Sten Pedersen Gøye till Ingelstad (belagd 1448/1487), var i sitt första äktenskap förenad med Karine (Katarine) Jørgensdatter Rud, död före 1465.

27. I detalj förtecknad hos Wimarson s. 110. En enda liten notis om dessa gudstjänster i klosterkyrkan har räddats. Den utgör inledningen till relationen om munkarnas utdrivande 1532. Borgmästaren med sitt ”lutherska anhang” anlände till kyrkan ”när vespern och gudstjänsterna var slut”, alltså vid tiden för solnedgången.

28. Se not. 13.

29. FIR s. 419.
30. Lindbæk s. 25f.
31. TU V. s. 109.
32. Lindbæk s. 24ff.
33. Knudsen s. 414, Wimarson s. 117, FIR s. 301f.
34. Knudsen s. 381, Gertz Bd 2 s. 361, Wimarson s. 119.
35. Peder Olsen (i Gertz Bd 2 s. 279ff). Jørgen Nybo Rasmussen (s. 112 och 121 not 61) har rättat den i litteraturen ofta förekommande felaktiga uppgiften, att detta beslut fattades på kapitlet i Stockholm 1425.
36. Lucas Wadding: *Annales Minorum* XVI. Rom 1736 s. 83f.
37. Peder Olsen (Gertz Bd 2 s. 306f).
38. LÄU III s. 364 nr CCCLVII.
39. DAA 1910 s. 331.
40. Se t ex Sven T. Kjellberg: *Slott och herresäten i Sverige*, Skåne bd 3 (1966) s. 270.
41. Curt Wallin (V): *Jens Holgersen Ulfstand och Glimmingehus*. Tomelilla 1979 s. 22ff.
42. Rep.* nr 2770: DAA 1900 s. 415.
43. Wimarson s. 107ff: Kraft s. 80.
44. FIR s. 306 och 450.
45. DM III: 6 s. 140.
46. Orig. på perg. i Da RA.

47. Lunds stifts herdaminne, II (Lund 1855) s. 314f.

48. Johannesson (I) s. 170f.

49. Lunds stifts herdaminne II:5 s. 440ff.

50. Curt Wallin (I) s. 66ff.

Den danska reformationen och Ystadsklostret

1. Allmänt om reformationsrörelsen i Norden, och för den följande framställningen, se Schwartz Lausten 1987, särskilt s. 98 ff.; dens. 1999, s. 321 ff.; Wittendorff 2003, s. 122 ff.; Gustafsson 2007, s. 88 ff.

2. Citerat från Schwartz Lausten 1987, s. 69.

3. Citerat från Gunnar Carlquist, *Lunds stifts herdaminne* II:5, s. 440. Jfr Johannesson 1947, s. 170 ff.; Kraft 1956, s. 90.

4. För det följande, se särskilt Johannesson 1947, s. 147 ff.; Kraft 1956, s. 89 ff.; Nybo Rasmussen 1987/88, s. 97 ff.; dens. 1992, s. 71 ff.; Johnson Kihlman 2012, s. 39 f.

5. Nybo Rasmussen 1987/88, s. 114.

6. Krönikan är bevarad i flera handskrifter, där den äldsta finns i Det Kongelige Bibliotek i Köpenhamn, och efter den är krönikan utgiven av M. Cl. Gertz i *Scriptores minores historiæ danicæ mediæ ævi*, 1922, s. 331–367. Kapitel XII handlar om Ystad ("De Conuento Ystadiens") och omfattar sidorna 359–364 i Gertz utgåva. Texten finns i nudansk översättning av H. Heilesen under titeln *Krøniken om Graabrødrenes fordrivelse fra deres klostre i Danmark*, 1967, där avsnittet om Ystad omfattar s. 63–70. Avsnittet om Ystadsklostret finns även

i svensk översättning av Nils Wimarson i *Ystads Fornminnesförenings skrifter* 1, 1917, s. 118–120 samt av Agostino Lundin i tidskriften *Credo* 1961:4, s. 172–176.

7. Nybo Rasmussen 1987/88, s. 114 f.; dens. 1992, s. 71 ff.

8. Brevet är ett pergamentbrev med kungligt sigill som tillhört Ystads rådhusarkiv men som sedan länge bevaras i Lunds Landsarkiv. Det finns avtryckt i bokstavstrogen återgivning efter originalet av Nils Wimarson 1917, s. 117, likaså i avskrift av en registrant i *Kong Frederik den Førstes danske Registranter* (1879), s. 301 f. Brevet citeras här efter Wimarson.

9. Astrid Friis, art. "Gjøe, Mogens", *Dansk Biografisk Leksikon* 1936.

10. Nybo Rasmussen 1992, s. 91 f.

11. Tesch 1983, s. 16 f.; Nybo Rasmussen 1992, s. 108.

12. För det följande, se Wimarson 1917, s. 114 ff.; Schwartz Lausten 1987, s. 46 ff.; dens. 1999, s. 328 ff.; Krongaard Kristensen 2013, s. 434.

13. Jfr (för likartade fenomen i Sverige) Berntson 2003, s. 90 ff.

14. Johannesson 1947, s. 149 f.; Ferm 2002, s. 185 ff.

15. Nybo Rasmussen 1992, s. 47, s. 76 f.

16. Nybo Rasmussen 1992, s. 36 f.

17. Nybo Rasmussen 1992, s. 38 ff.; Krongaard Kristensen 2013, s. 363 ff.

18. Reinsert 1992, s. 131 ff. samt artiklar i föreliggande årsbok.

19. *Kong Frederik den Førstes danske Registranter*, s. 306; Kraft 1956, s. 92 med not 30; Nybo Rasmussen 1992, s. 92 ff.

20. Nybo Rasmussen 1992, s. 43.

21. Kraft 1956, s. 80f.

22. Nybo Rasmussen 1992, s. 71.

23. Johannesson 1947, s. 147 ff.; Schwartz Lausten 1987, s. 44 ff.

24. För det följande, se ovan i not 1 anförd litteratur.

25. Dalby kloster ägde flest gårdar, ca 450, medan Herrevads kloster hade ca 300, S:t Peters kloster i Lund ca 250, Bosjö kloster ca 200, Allhelgonaklostret vid Lund ca 150, Börringe kloster ca 150 Bäckaskog ca 115, Tommarps kloster ca 105 och Övedskloster ca 100 (Johannesson 1987/88, s. 156 ff.; Skansjö 2012, s.409 ff.)

26. G. Carlquist i *Lunds stifts herdaminne* II:5, s. 489 f.; jfr Krongaard Kristensen 2013, s. 438.

27. Skansjö 2012, s. 18 ff.

28. Kraft 1956, s. 51 f.; Tesch 1983, s. 16.

Theodor Wählin's restaurering av Gråbrödraklostret

1. Vilhelm Lorenzen, *De danske Franciskanerklostres bygningshistorie*, Köpenhamn, 1914, s. 113–118.

2. Heribert Brag, "Ystads Fornminnesförening 1907–1917", *Minnesskrift 1907–1917*, Skrifter utgifna af Ystads Fornminnesförening, nr 1, Ystad, 1917 s. 20-21.

3. Lorenzen, 1914, s. 118; Karin Andersson, "Gråbrödraklostret i Ystad" i *Ale*, nr 1, 1969, s. 31–32; Evald Gustafsson, "Gråbrödraklostret i Ystad. En byggnadshistorisk översikt", i *Skånska kloster*, Skånes Hembygdsförbunds årsbok 1987/88, Lund 1989, s. 130–131.
4. "Hospitalets indelning, sådant som det befants och nyttiades innan det inrättades till Krono-Bränneri 1777". Bæijer, Beskrifning öfver staden Ystad, 1793. Ystad stadsarkiv.
5. "Plan Ritning till Regala Brennerri-Huset i Ystad, Inrettat i Hospitals Huset". 11.8.1777. Landsarkivet i Lund.
6. "Project till Ystads fordna Bränneri-Hus förändrande till Spannemåls-Magazin, upprättad i September månad 1790 af J. L. Engeström." Bæijer, Beskrifning öfver staden Ystad, 1793. Ystad stadsarkiv.
7. Enligt beskrivning och illustrationer i Brunius samling på Antikvarisk-topografiska arkivet i Stockholm.
8. Brag, 1917, s. 20; Thomasson, J., Lund, C., Reisnert, A., *Klostret i Ystad*, Rapport 2007:002, Malmö Kulturmiljövård, Malmö, 2007., s. 11.
9. Enligt artikel i Ystads Allehanda 1901. Anders W. Mårtensson, "Åldermannen blickar tillbaka", *Finn* 1998, Lund, 1998, s. 30.
10. Siegrun Fernlund, "Ett Herranom värdigt Tempel". *Kyrkorivningar och kyrkobyggen i Skåne 1812–1912*, Lund, 1982, s. 27–28.
11. Brag, 1917, s. 3.
12. Thomas Lantz, *De räddade staden*, Ystadiana 2007, Ystad, s. 5.
13. Enligt artikel i Ystads Allehanda 1901. Mårtensson, 1998, s. 30.
14. Mårtensson, 1998, s. 30–31.
15. *Svensk biografiskt lexikon*, band 22, artikel "Jacob L Lachmann" av Rune Kjellander, 1977–1979.
16. Brag, 1917, s. 3.
17. Claes B. Persson, "Ett levande arv i ständig förändring", *De räddade staden*, Ystadiana 2007, Ystad, 2007, s. 61.
18. Riksantikvarieämbetets beslut om byggnadsminne 9/12 1996; Thomasson, J., Lund, C., Reisnert, A., 2007.
19. Nils Wimarson, "Gråbrödersklostret i Ystad", *Minnesskrift 1907–1917*, Skrifter utgifna af Ystads Fornminnesförening 1, Ystad, 1917, s. 57; Thomasson, J., Lund, C., Reisnert, 2007.
20. Avskrift av "Brev från K. Maj:t till statskontoret 19.6.1908". Landsarkivet i Lund.
21. Brev från Överintendentsämbetet till Wählin från 13.10.1908. Landsarkivet i Lund.
22. Brag, 1917, s. 3.
23. Viktor Fredborg, *Gråbrödraklostret i Ystad*, Ystad, 1944, s. 21.
24. "Afskrift af Kungl. Maj:ts nådiga bref till statskontoret angående restaurering af gråbrödraklostret i Ystad." från 19.6.1908. Landsarkivet i Lund.
25. Lindegrens ritningar från 1902 och 1905. LUHM, Wählins samling.
26. Thomasson, J., Lund, C., Reisnert, A., 2007.

27. "Afskrift af Kungl. Maj:ts nådiga bref till statskontoret angående restaurering af gråbrödraklostret i Ystad." från 19.6.1908. Landsarkivet i Lund.
28. ibid.
29. Brev från Wimarson till Wählin, 19.1.1909. Landsarkivet i Lund.
30. "Arbetsplan för restaureringen af Ystads kloster." 13.4.1909. Landsarkivet i Lund.
31. Brag, 1917, s. 21.
32. Wimarson, 1917, s. 57.
33. Brag, 1917, s. 21.
34. Wimarson, 1917, s. 86.
35. "Ystad kloster. Ritning till räcke kring kolonnbasen". Wählin 1911. Landsarkivet i Lund.
36. Wimarson, 1917, s. 91–92.
37. "Svenska kyrkan i Köpenhamn. Skiss till ljuskronor". Wählin, 27.1.1911. LUHM, Wählins samling.
38. Brag, 1917, s. 22.
39. Enligt Wählins ritningar och memorial i LDB.
40. Enligt ett tjänstememorial från Wählin till K. Byggnadsstyrelsen, 25 juli 1921. LDB.
41. Andreas Manhag, *Kraftstorg. Lunds mittpunkt och baksida under 500 år*, Lund, 2017, s.131-141.

Riv skiten!

1. Ystads Allehanda. Ref. ur fullmäktige, april 1901.
2. Ur Ystadiana 1992. Wilhelm Sjöberg s. 206.
3. Ur Ystadiana 1992. Wilhelm Sjöberg s. 206.
4. Ur Ystadiana 1992. Jørgen Nybo Rasmussen s. 76.
5. Ur Ystadiana 1992. Jørgen Nybo Rasmussen s. 47.
6. Ur Ystadiana 2013 s. 92, 93.
7. Ur Ystadiana 1992. Wilhelm Sjöberg s. 202.
8. Ystads stadsarkiv. Stadsfullmäktigemötet 2 april 1887 § 21.
9. Ystads stadsarkiv. F O Öhrströms karta, kv. Yngve 1888.
10. Ystads stadsarkiv. Geometrisk Charta öfver Ystads Kronobränneritomt 1786.
11. Ur Ystadiana 2003. Kurt Ivarsson s. 53.
12. Ur Ystadiana 1974. Ebba Christofferson s. 70.
13. Ur Ystadiana 1974. Ebba Christofferson s. 71.
14. Bæijer s. 43.
15. Ur Ystadiana 1981. Nils Stedt s. 81.
16. Uppgift av Elisabet Frostmo, Ystad.
17. Ur Ystadiana 1981. Nils Stedt s. 84.

18. Hampus Cinthio LUHM.
19. Ystads stadsarkiv. Klosterkyrkan 1955–1969.
20. Wikipedia.
21. Ur Gråbrödraklostret i Ystad 1267–1967, Nils Olsson s. 27.
22. Uppgift av Majken Törnblad, Ystad.
23. Ystads stadsarkiv. Klosterkyrkan 1955–1969.
24. Ystads stadsarkiv. Klosterkyrkan 1955–1969.

Käll- och litteraturförteckning

Små bröder och stora män

Otryckta källor

”Inventerings Instrument för Ystads S. Petri Kyrka” till följe af Kongl: M:ts Nådiga Förordning den 17 April 1828, och Ven: Consist: Ecclesiastici derpå grundade Cirkulär”. Antikvarisk-Topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet Stockholm.

Inventering av Eljaröd socken, Folke Hansen 1930. LUHM:s arkiv.

Tryckta källor

Annales Lundenses. Danmarks middelalderlige annaler. Utg. Erik Kroman. Köpenhamn 1980.

Beskrifning öfver Staden Ystad. Författad år 1793 av Georg Henric Bæijer. Utg. Sven Carlquist, Gösta Borg, & Nils Olsson. Ystads Fornminnesförenings skrift nr X. Malmö 1965.

Carl von Linnés Skånska resa 1749. Faksimiledition efter 1751 års originalupplaga. Utg. John Kroon. Malmö 1956.

Danske Adelige Brevkister. Registraturer fra det 15–17 Aarhundrede. Utg. Anders Thiset. Köpenhamn 1897.

Diplomatarium Danicum. Köpenhamn 1938ff.

Diplomatarium Dioecesis Lundensis IV. Utg. L. Weibull. Lund 1909.

Liber daticus Lundensis vetustior. Lunde domkapitels gavebøger. Utg. C. Weeke. Köpenhamn 1889.

Ljunggren, K. G., & Ejder, Bertil (utg.), *Lunds stifts landebok. Andra delen.* Skånsk senmedeltid och renässans 5. Lund 1952.

Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalis. Köpenhamn 1894ff.

Scriptores Minores Historiæ Danicæ Medii Ævi. Vol. II. Utg. M. CL. Gertz. Köpenhamn 1922.

Litteratur

Andersson, Ingvar, *Skånes historia. Senmedeltiden.* Stockholm 1974.

Beskow, Per, ”Kloster och tiggardordnar”, i Erik Cinthio (red.), *Skånska kloster.* Skånes hembygdsförbunds årsbok 1987/88. Kristianstad/Lund 1989.

Carlquist, Sven, ”Petrikyrkans gravstenar”, i Sven Carlquist & Gösta Borg, *Ystadshistoria i sten,* Ystad Fornminnesförenings skrift XII. Ystad 1967.

Cavallin, Sam., ”Bland latinska inskrifter i Ystads klosterkyrka”, i Karl-Erik Löfqvist (red.), *Från åtta århundraden. Skrifter utgivna av Ystads Fornminnesförening VII.* Ystad 1957.

Christensen, Aksel E., *Kongemagt og aristokrati. Epoker i middelalderlig dansk statsopfattelse indtil unionstiden.* Köpenhamn 1945.

Dahlström, Hanna & Ohlsson, Therese, ”Åtta gårdar i Hyllie – mötet mellan bönder och frälse i en skånsk by under senmedeltiden”, del 1, *Ale. Historisk tidskrift för Skåne, Halland och Blekinge,* nr 2 2012. Lund 2012.

Dahlström, Hanna & Ohlsson, Therese, ”Åtta gårdar i Hyllie – mötet mellan bönder och frälse i en skånsk by under senmedeltiden”, del 2, *Ale. Historisk tidskrift för Skåne, Halland och Blekinge,* nr 3 2012. Lund 2012.

Danmarks Adels Aarvog 1932. Köpenhamn 1932.

Esmark, Kim & McGuire, Brian Patrick, i Håkan Arvidsson & Henrik Jensen (red.), *Tusen år i Europa. Band I. 1000–1300.* Lund 1999.

Flensmarck, Tor, *Skånelands medeltid. Orter & ätter. Del E–F.* Vä 2010.

Gallén, Jarl, ”Franciskanorden”, i John Granlund (red.), *Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid från vikingatid till reformationstid IV.* Malmö 1959.

Gustafsson, Evald, ”Gråbrödernas hus”, i Ragnar Gustafson (red.), *Ystad – den räddade miljön.* Sydsvenska Dagbladets årsbok 1968. Malmö 1968.

Gustafsson, Evald, ”Gråbrödraklostret i Ystad. En byggnadshistorisk översikt”, i Erik Cinthio (red.), *Skånska kloster.* Skånes hembygdsförbunds årsbok 1987/88. Kristianstad/Lund 1989.

Kraft, Salomon & Bjurling, Oscar, *Ystads historia. Del 1. Från äldsta tid till 1792.* Ystad 1956.

Kraft, Salomon, ”Ystadsklostrets grundläggning”, i Salomon Kraft m.fl., *Gråbrödraklostret i Ystad 1267–1967.* Ystad 1968.

Krongaard Kristensen, Hans, *Klostre i det middelalderlige Danmark.* Højbjerg 2013.

Krongaard Kristensen, Hans, *Franciskanerklostret i Horsens.* Højbjerg 2016.

Kræmmer, Michael, ”Efterslægtstavle for Skjalm Hvide”, *Danmarks Adels Aarvog 2009–2011.* Odense 2011.

Larsson, Stefan & Balić, Ivan, ”Kvarteret Liljan genom tiden”, i Stefan Larsson (red.), *Liljan. Om arkeologi i en del av Malmö.* Malmö/Stockholm 2006.

Larsson, Stefan, & Anglert, Mats, *Makten och heligheten.* Ystadiana 2008. Ystad 2008.

Lindbæk, Johannes, *De danske Franciskanerklostre.* Köpenhamn 1914.

Ljung, Sven, ”Herretitel”, i *Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid från vikingatid till reformationstid VI.* Andra uppl. Köpenhamn 1981.

Lund, Carola, Reisnert, Anders & Thomasson, Joakim, *Klostret i Ystad. Antikvarisk och arkeologisk utredning. Fastigheten Yngve Norra 6, Ystad kommun, Skåne län.* Malmö 2007.

Lunds Weckoblad nr 6 1844. Lund 1844.

Mackeprang, Mouritz, *Dansk købstadstyrelse fra Valdemar Sejr til Kristian IV.* Köpenhamn 1900.

Nordberg, Michael, *I kung Magnus tid. Norden under Magnus Eriksson 1317–1374.* Stockholm 1995.

Nordberg, Michael, *Eldsjälen från Mallorca och andra medeltida skribenter.* Stockholm 1998.

Nybo Rasmussen, Jørgen, ”Franciskanerne”, i Erik Cinthio (red.), *Skånska kloster.* Skånes hembygdsförbunds årsbok 1987/88. Kristianstad/Lund 1989.

- Nybo Rasmussen, Jørgen, ”Franciskanerne i Ystad”, i Henrik Jern & Roland Jakobsson (red.), *Ystadiana 1992*. Ystad 1992.
- Ohlsson, Anders, *Färlöv. Färlöv 21:1, RAÅ 67. Arkeologisk forskningsundersökning 2012. Färlövs socken, Kristianstads kommun, Skåne län. Lunds universitets Historiska museum*. Lund 2012.
- Ohlsson, Anders & Therese, *Färlöv. Färlöv 21:1, RAÅ 67. Arkeologisk forskningsundersökning 2014. Färlövs socken, Kristianstads kommun, Skåne län. Lunds universitets Historiska museum*. Lund 2014.
- Ohlsson, Anders, ”Stenhuset i Färlöv”, i Ingrid Gustin m.fl. (red.). *Mellan slott och slag. Vänbok till Anders Ödman*. Lund Studies in Historical Archaeology 17. Lund 2016.
- Petersen, Henry, *Danska adelige sigiller fra det XIII og XIV aarhundrede*. Köpenhamn 1897.
- Raneke, Jan, ”Vapenmålningarna i Ystads gråbrödrakloster”, i *Ale. Historisk tidskrift för Skåneland* nr 3 1968. Lund 1968.
- Raneke, Jan, *Svenska medeltidsvapen I*. Nora 2001.
- Raneke, Jan, *Svenska medeltidsvapen II*. Nora 2001.
- Reisnert, Anders, ”Franciskanerklostret och aristokratin”, i Henrik Jern & Roland Jakobsson (red.), *Ystadiana 1992*. Ystad 1992.
- Rosborn, Sven, *Det medeltida Malmö: Detektivarbeten under mer än ett sekel i en gammal stads historia*. Malmö 2016.
- Sandberg, Lars, *Rapport över konservering av vägg och valvtyr i långhuset. Gråbrödraklostret i Ystad, Sankt Petri kyrka*. Vellinge 2012.
- Sandblad, Nils Gösta, *Skånsk stadsplanekost och stadsarkitektur intill 1658*. Skånsk senmedeltid och renässans 2. Lund 1949.
- Sjöborg, Nils Henrik, *Samlingar för Nordens fornälskare, tredje tomen, med 60 plancher*. Stockholm 1830.
- Skansjö, Sten, *Skånes historia*. Lund 1997.
- Spufford, Peter, *Pengar och makt. Medeltidens handelsmän i Europa*. Stockholm 2003.
- Tesch, Sten, *Medeltidsstaden 44. Ystad I*. Stockholm 1983a.
- Tesch, Sten, *Medeltidsstaden 45. Ystad II. En omlandsstudie. Landet födde männen, havet skapade staden*. Stockholm 1983b.
- Thomasson, Joakim, ”Byggnadskulturen, stadsrummet och borgerskapet”, i Stefan Larsson (red.), *Liljan. Om arkeologi i en del av Malmö*. Malmö/Stockholm 2006.
- Ulsig, Erik, *Danske adelsogdser i middelalderen*. Köpenhamn 1968.
- Wimarson, Nils, ”Gråbrödersklostret i Ystad”, *Minnesskrift utgifven af Ystads Fornminnesförening 1907–1917*. Ystad 1917.
- Wrangel, Ewert, ”Altarskåpet från Ystads klosterkyrka”, *Minnesskrift utgifven af Ystads Fornminnesförening 1907–1917*. Ystad 1917.
- Wählin, Theodor, ”Mariakyrkans i Ystad byggnadshistoria”, i *Minnesskrift utgifven af Ystads Fornminnesförening 1907–1917*. Ystad 1917.

Franciskanerklostret i Ystad

Litteratur

- Almqvist, B: 1972. *S:t Petri Klosterkyrka i Ystad*. Stockholm 1972.
- Almqvist, B: 1992. *Några problem rörande franciskanerordens medeltida byggnadsskick i Norden*. Ur; *Ystadiana 1992*. Ystad 1992. S. 175–200.

- Andersson, K: 1969. Gråbrödraklostret i Ystad. Ur; *Ale 1969* nr 1. Lund 1969. S. 24–34.
- Blomqvist, R: 1951. *Lunds Historia, Medeltiden*. Lund 1951.
- Bæijer, G. H: *Beskrifning öfver Staden Ystad 1793*. Nyutgåva Allhems boktryckeri Malmö 1965.
- Carelli, P: 2012 *Medeltiden - En metropol växer fram (999–1536)*. Ur; *Lunds Historia – staden och omlandet*. Mönlycke 2012.
- Cavallin, S: 1957. *Bland latinska inskrifter i Ystads klosterkyrka*. Ur; *Ystads Fornminnesförening 1907–1957 VII*. Ystad 1957. S. 41–64.
- Cinthio, E: 1989. *Benediktiner, augustiner och korherrar*. Ur; *Skånska kloster. Skånes Hembygdsförbund Årsbok 1987/88*. Lund 1989. S. 19–46.
- Gustafsson, E: 1967. *Gråbrödernas hus. Ystad - den räddade miljön*. Ur; *Sydsvenska Dagbladets Årsbok 1968*, Red Ragnar Gustafson. Malmö 1967. S. 38–71.
- Gustafsson, E: 1989. *Gråbrödraklostret i Ystad. En byggnadshistorisk översikt*. Ur; *Skånska kloster Skånes Hembygdsförbund Årsskrift 1987/88*. Lund 1989. S. 123–135.
- Gläser, M: 2001. Archäologisch erfaßte mittelalterliche Hausbauten in Lübeck. *Lübecker Kolloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum III. Der Hausbau*. Lübeck 2001. S. 277–305.
- Gralow, R: 2014. Klösterliche Einrichtungen in Wismar im archäologischen Kontext. In; *Lübecker Colloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum IX Die Klöster*. Lübeck 2014. S. 229–244.
- Holst, J. C: 2005. *Stein oder nicht Stein? Backstein und Naturstein im südlichen Ostseeraum während des Mittelalters*. In;
- Technik des Backsteinbaus im Europa des Mittelalters 2. Petersberg 2005. S. 9–22.
- Hurley, M: 2014. Monasteries in medieval Cork and Waterford. In; *Lübecker Colloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum IX Die Klöster*. Lübeck 2014. S. 13–23.
- Höltken, T: 2014. Kloster und Stifte in Köln. Wiederström. In; *Lübecker Colloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum IX Die Klöster*. Lübeck 2014. S. 261–278.
- Johnsson Kihlman, B: 2012. *Ystads klosterträdgårdar*. *Ystadiana 2012*. Ystad 2012.
- Kowalska, B. A: 2014 *Solum memoria. Monasteries and hospitals in medieval Szczecin*. In; *Lübecker Colloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum IX Die Klöster*. Lübeck 2014. S. 429–440.
- Krongaard Kristensen, H: 2013. *Klostre i det middelalderlige Danmark. Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter 79*. Gylling 2013.
- Kraft, S: 1956. *Ystads Historia del 1. Från äldsta till 1792*. Ystad 1956.
- Larsson, S & Anglert, M: 2008. *Makten och heligheten*. *Ystadiana 2008*. Lund 2008.
- Lindal, H: 1956. *Trelleborgs medeltid*. Trelleborg 1956.
- Lindbæk, J: 1914. *De Danske Franciskanerklostre*. København 1914.
- Lorenzen, V: 1914. *De Danske Franciskanerklostres Bygningshistorie*. Ur; *De Danske Klostres Bygningshistorie II*. København 1914.
- Mainman, A: 2014. *Monasticism in York*. In; *Lübecker Colloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum IX Die Klöster*. Lübeck 2014. S. 63–74.

Mulsow, R: 2014. *Klöster und andere monastische Einrichtungen in Rostock*. In; Lübecker Colloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum IX Die Klöster. Lübeck 2014. S. 367–384.

Möller, G: "...hat auch drey schone closter, viele capellen und hospital..." – *Klöster, Zisterzienserhöfe und Beginen in der einsteigen Hansestadt Stralsund*. In; Lübecker Colloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum IX Die Klöster. Lübeck 2014. S. 309–332.

Nybo Rasmussen, J: 1989. *Franciskanerna*. Ur; Skånska kloster Skånes Hembygdsförbund Årsskrift 1987/88. Lund 1989. S. 97–121.

Nybo Rasmussen, J: 1992. *Franciskanerna i Ystad*. Ur; Ystadiana 1992. Ystad 1992. S. 9–130.

Paner, H: 2014. Medieval Monasteries in Gdańsk. In; Lübecker Colloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum IX Die Klöster. Lübeck 2014.. Berliner Beiträge zur Bauforschung und Denkmalpflege 5. Petersberg 2007.

Reisnert, A: 1989. *Ystads franciskanerkloster och aristokrat*. Ur; By, Huvudgård och kyrka. Stockholm 1989. S. 151–163.

Reisnert, A: 1992. *Franciskanerklostret och aristokrat*. Ur; Ystadiana 1992. Ystad 1992. S. 131–174.

Reisnert, A: 2006. *Ett återupptäckt 1300-talshus i Malmö*. Ur; Elbogen 2006. Malmö 2006 S. 111–123.

Rosborn, S: 1999. *Franciskus och Franciskanerna*. Academia.edu.

Schneider, M: 2014. Archäologie in monastischen Einrichtungen der Hansestadt Lübeck. In; Lübecker Colloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum IX Die Klöster. Lübeck 2014. S. 401–428.

Tesch, S: 1983. *Ystad I*. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer, Rapport Medeltidsstaden 43. Göteborg 1983.

Tesch, S: 2014. *Ystad revisited*. Arkistoria 2014. Uppsala 2014.

Veeckman, J: 2014. Antwerp. Monasteries in Antwerp during the Anciens Régime: the archaeological evidence. In; Lübecker Colloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum IX Die Klöster. Lübeck 2014. S. 105–116.

Wimarsson, N: 1917. *Gråbrödraklostret i Ystad*. Ur; 1907–1917 Minnesskrift. Ystads Fornminnesförening. Ystad 1917. S. 57–120.

Wiederström, P: 2014. *Monasteries and friaries in Visby*. In; Lübecker Colloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum IX Die Klöster. Lübeck 2014.

Ödman, A: 2013. Från byggnadsträl till skattebonde – arbetskraftsrekrytering och produktionslokalisering i det medeltida Skåne. Ur, Berättelser från markerna, En antologi om järn, skog och kulturarv. En vänbok till Gert Magnusson. Avesta 2013. S. 145–156.

Gravstenspussel

Arkivmaterial

Beskrivningen från 1830 "Inventerings Instrument för Ystads S. Petri Kyrka till följe af Kongl. M:ts Nådiga förordning den 17 April 1828, och Ven:Consist: ecclesiastici derpå grundande Cirkulär. Från ATA

ATA:s arkiv (antikvarisk-topografiska arkivet på Riksantikvarieämbetet i Stockholm)

Kyrkoarkivet på Historiska museet vid Lunds universitet (LUHM)

Regionmuseets arkiv, vilket bl.a. omfattar handlingar från Landsantikvariens verksamhet

Osteologiska laboratoriet 1/67 M

Överintendentsämbetets arkiv (på Riksarkivet i Stockholm)

Dagstidningar

Arbetet 27 juni 1967. *Märkliga svärdfynd i Ystad kunde konserveras i Lund*

Sydsvenska Dagbladet Snällposten 27 juni 1967 *Ystads riddarsvärd i gott skick tack vare Kulturens nya anstalt*

Ystads Allehanda 14/12 1959 m.fl. *Makabert Söndagsnöje i Ystad. Barn lekte med dödas ben*

Ystads Allehanda 5 juni 1967, *Fornminnesföreningens nya skrift skildrar Ystads historia i sten*

Ystads Allehanda 27 juni 1967, *1400-talssvärd från Klosterkyrkan, unika gravfynd som nu konserverats.*

Ystads Posten 19/8 1902, *Från Klostertiden*

Litteratur

DAA – *Danmarks Adels Aarsbog*

DD/DRB - *Diplomatarium Danicum. Danmarks riges breve*

LÄU - *Lunds Årkestifts Urkundsbok Rep - Repertorium diplomaticum regni danici mediævalis.*

DDL : *Diplomatarium Dioecesis Lundensis. Lunds Årkestifts Urkundsbok. 1. Utgiven av L. Weibull. Lund.*

Almqvist, B. 1972. *S:t Petri Klosterkyrka i Ystad*. Stockholm

Almqvist, B. 1992. *Några problem rörande franciskanerordens medeltida byggnadsskick i Norden*. Ur; Ystadiana 1992. Ystad

Andersson, K. 1969. *Gråbrödraklostret i Ystad*. Ur; Ale 1969 nr 1. Lund

Arcini, C. 1999. Health and Disease in Early Lund. Osteo-pathologic studies of 3,305 individuals buried in the first cemetery area of Lund 990–1536. *Archaeologica Lundensia VIII*.

Bæijer, G. H. *Beskrifning öfuer Staden Ystad 1793*. Nyutgåva Allhems boktryckeri Malmö 1965.

Cavallin, S: 1957. *Bland latinska inskrifter i Ystads klosterkyrka*. Ur; Ystads Fornminnesförening 1907 – 1957 VII. Ystad

Carlquist, S. & Borg, G. 1967. *Ystadshistoria i sten*. Ystad Fornminnesförenings skrift XII. Ystad.

Gustafsson, E. 1967. *Gråbrödernas hus. Ystad – den räddade miljön*. Ur; Sydsvenska Dagbladets Årsbok 1968, Red Ragnar Gustafson. Malmö

Gustafsson, E. 1989. *Gråbrödraklostret i Ystad. En byggnadshistorisk översikt*. Ur; Skånska kloster Skånes Hembygdsförbund Årsskrift 1987/88. Lund

Flensmarck, T. 1991. *Borgar i Gälds, del IX, Ugerup*. Ur; Gälds Härads Hembygdsförenings årsbok 1991.

Flensmarck, T. 2003. *Skånelands medeltid, orter & ätter Del. B.*

Flensmarck, T. manus: *Skånelands medeltid, orter & ätter Del. H*

Hilfeling, C. G. *Skaanske tegninger* utg 1977. Köpenhamn.

Hilfelings skaanske tegninger / Karl Gustaf Gottfrid Hilfeling

Kraft, S. 1956. *Ystads Historia del 1*. Från äldsta tid till 1792. Ystad.

Liedgren, J. 1986. *Om medeltidsätter med sparre i skölden*, Ur Släkthistoriskt Forum. Stockholm.

Nybo Rasmussen, J: 1992. *Franciskanerna i Ystad*. Ur; Ystadiana 1992. Ystad

Raneke, J. 1968. Vapenmålningar i Ystad gråbrödrakloster. *Ale*, Historisk tidskrift för Skåneland, nr 3 1968.

Raneke, J. 1990. Svensk adelsheraldik. Malmö

Raneke, J. 2001. Svenska medeltidsvapen, del. 2. Nora.

Reisnert, A: 1989. *Ystads franciskanerkloster och aristokratin*. Ur; By, Huvudgård och kyrka. Stockholm.

Reisnert, A: 1992. *Franciskanerklostret och aristokratin*. Ur; Ystadiana 1992. Ystad.

Redin. L. 1976. Lagmanshejdan. Ett gravfält som spegling av sociala strukturer i Skånör. *Acta Archaeologica Lundensia series in 4o*, nr 10. Lund.

Samling af danske kongers haandfæstninger og andre lignende acter, Köpenhamn 1974.

Visbyfranciskanernas bok

Tesch, S. 1983. *Ystad I*. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer, Rapport Medeltidsstaden 43. Göteborg.

Wallin, C. 1951. Gravskick och gravtraditioner i sydöstra Skåne.

Wernstedt, F, Gillingstam, H & Möller, P. 1989. *Äldre svenska frälseläkter*. Åttartavlor utgivna av Riddarhusdirektionen, häfte 3. Stockholm.

Wimarsson, N. 1917. *Gråbrödraklostret i Ystad*. Ur; 1907–1917 Minnesskrift. Ystads Fornminnesförening. Ystad

Internetadress

URL: <http://diplomatarium.dk/dokument/14061111003>

Franciskanerkonventet i Ystad

Förkortningar och litteratur

Andersson, Eric: Munken från Ystad, som blev helgon och martyr, YFS XXII. 1977.

Annales Danici medii ævi (ed. Ellen Jørgensen). Kbhvn 1920

APD = Acta Pontificium Danica (ed. L. Moltesen, A. Krarup m fl) I–VII. Kbhvn 1904–1943.

Bæjer, G. H.: Beskrifning öfver Staden Ystad 1793. YFS X. Malmö 1965.

Brilioth, Yngve: Svenska kyrkans historia, II. Den senare medeltiden 1274–1521. Uppsala 1941.

DAÄ = Danmarks Adels Aarbog (ed. H. R. Hiort-Lorenzen, A. Thiset m.fl.) I ff. Kbhvn 1884 ff.

DaRA = Dansk Rigsarkiv.

Dipl. Dan. = Diplomatarium Danicum (ed. A. Afzelius, F. Blatt m fl) B. III, Kbhvn 1938 ff.

Dipl. Suec. = Diplomatarium Suecanum (ed. J.G. Liljegren, G.E. Hildebrand m fl) I ff. Sthlm 1829 ff.

DRB = Danmarks Riges Breve (ed. F. Blatt, A. Afzelius m fl) R. I–IV. Kbhvn 1938 ff

FIR = Kong Frederik den Førstes danske Registranter. 1523–1535 (ed. Kr. Erslev og W. Mollerup) Kbhvn 1879.

Hellesen, Henning: *Kroniken om gråbrødrenes fordrivelse fra deres kloster i Danmark*. Kbhvn 1967.

Gertz, M.Cl.: *De Expvione Fratrum Minorum, i Scriptorum minores historiae danicae medii ævi*. Bd 2. Kbhvn 1922.

Gustafsson, Evald: *Gråbrödraklostret i Ystad*. En byggnadshistorisk översikt, i Skånska kloster. SHÅ 1987/1988

Johannesson, Gösta (I): *Den skånska kyrkan och reformationen*. Lund 1947.

Johannesson, Gösta (II): *Hur tillkom ”krönikan om gråbrödernas bortjagande ur Danmark”*, i *Kirkehistoriske samlinger VI*: 6, Kbhvn 1948–1950.

Knudsen, H: *En gammel Krønike om Graabrødrenes Udjagelse af deres Kloster i Danmark*, i *Kirkehist. Saml. I:1*. Kbhvn 1849–1852.

Lindbæk, Joh.: *De danske franciskanerkloster*. Kbhvn 1914.

Lunds stifts herdamme, II. Lund 1855.

Kjellberg, Sven T.: *Slott och herresäten i Sverige, Skåne bd 1–3*, 1966.

Kraft, Salomon; *Ystads historia*. Del 1. Från äldsta tid till 1792. Ystad 1956.

Lundin, Agostino (övers.): *Om Ystads kloster*. *Utdrivningskrönika* kap. XII, i *Credo* 1961: 4.

LüUB = *Urkunden Buch der Stadt Lübeck IV*, Lübeck 1873.

LÄU = *Lunds ärkestifts urkundsbok* (ed. Laurits Weibull) III–VI, Lund 1900–1939.

Nybo Rasmussen, Jørgen: *Franciskanerne, i Skånska kloster*, SHÅ 1987/1988.

Olsen, Peder (Petrus Olai): *Historia ordinis fratrum minorum in Dacia*, utg. av M.Cl. Gertz i *Scriptores minores historiae danicae medii ævi*. Bd. 2. Kbhvn 1922.

Raneke, Jan: *Vapenmålningar i Ystads gråbrödrakloster*, i *Ale* 1968

Rep. = *Repertorium Diplomaticum Regni Danici Mediævalis Fortegnelse over Danmarks Breve fra Middelalderen* (ed. Kr. Erslev) I. R, Bd I–IV

Rep. * = *Repertorium Diplomaticum Regni Danici Mediævalis* (ed. William Christensen) 2.

R, Bd I–IX, Kbhvn 1928–1938

Reisnert, Anders: *Ystad franciskanerkloster och aristokratin, i By, huvudgård och kyrka*. Studier i Ystadsområdets medeltid (ed. H. Andersson och N. Anglert) Kungshult 1989.

SHÅ = *Skånes Hembygdsförbunds årsbok*, 1932 ff. Lund 1932 ff.

SRD = *Scriptores Rerum Danicarum medii ævi* (ed. J. Langebek m fl) I–IX. Kbhvn 1772–1878.

SRS = *Scriptores Rerum Suecicarum medii ævi* (ed. E.M. Fant och C. Annerstedt) I–III. Uppsala 1818–1876.

Sv. Dipl. = *Svenskt Diplomatarium* (Ser. II för åren 1401–1420, ed. C. Silfverstolpe m.fl.) I–IV, Sthlm 1877–1883.

Testamenter fra Danmarks Middelalder indtil 1450 (ed. Kr. Erslev) Kbhvn 1901.

THÅ = *Tomelilla hembygdskreets årsbok* (ed. C. Wallin) Tomelilla 1967 ff.

TU = *Tommarps Urkundsbok* (ed. Curt Wallin) IV, Lund och Tomelilla 1955–1988.

Wadding, Lucas: *Annales Minorum XVI*. Rom 1736.

Wallin, Curt (I): *Sankta Birgittas kapell i Ystad*, Lund 1961.

Wallin, Curt (V): *Jens Holgersen Ulfstand och Glimmingehus*. Tomelilla 1979.

Wallin, Curt: *Katarina från Ö. Ingelstad på pilgrimsfärd till S:t Olof i Lunkende och S:ta Katarina i Vadstena*. En glimt från 1400-talets folkfromhet och religiösa övertro i THA 1980

Wimarson, Nils, ”*Gråbrödersklostret i Ystad*”, *Minnesskrift utgifven af Ystads Fornminnesförening 1907–1917*. Ystad 1917.

YFS = *Ystad Fornminnesförenings skrifter I ff*, 1917ff.

Den danska reformationen och Ystadsklostret

Källpublikationer

Kong Frederik den Førstes danske Registranter, utg. av Kr. Erslev & W. Mollerup, Köpenhamn 1879

Kroniken om Graabrødrenes fordrivelse fra deres klostre i Danmark, översättning av Henning Heilesen, Köpenhamn 1967

Scriptores minores historiae danicae medii ævi, ed. M. Cl. Gertz, Köpenhamn 1922

”Om Ystads kloster. Utdrivningskrönika kap. XII”, översättning av Agostino Lundin, *Credo* 1961: 4

Litteratur

Berntson, Martin, *Klostren och reformationen. Upplösningen av kloster och konvent i Sverige 1523–1596*, Göteborg 2003

Ferm, Olle, *Abboten, bonden och hölasset. Skrott och humor under medeltiden*, Stockholm 2002

Friis, Astrid, artikeln ”Mogens Gjøe”, *Dansk Biografisk Leksikon*, VIII. Bind, Köpenhamn 1936

Gustafsson, Harald, *Nordens historia. En europeisk region under 1200 år*, Lund 2007

Johannesson, Gösta, *Den skånska kyrkan och reformationen*, Skånsk senmedeltid och renässans 1, Lund 1947

Johannesson, Gösta, ”Från konvent till kronolän”, *Skånska kloster*, red. Erik Cinthio, Skånes Hembygdsförbunds årsbok 1987/88

Johnson Kihlman, Barbara, ”Ystads klosterträdgårdar och gråbröderna under medeltiden”, *Ystadiana* 2012

Kraft, Salomon, ”Den danska tiden”, *Ystads historia* del I, Ystad 1956

Krongaard Kristensen, Hans, *Klostre i det middelalderlige Danmark*, Århus 2013

Lausten, Martin Schwartz, *Reformationen i Danmark*, Köpenhamn 1987

Lausten, Martin Schwartz, ”Reformationen i Skånelanden”, *Sveriges kyrkohistoria 3. Reformationstid*, utg. av Åke Andrén, Stockholm 1999

Lunds stifts herdaminne från reformationen till nyaste tid, Ser. II:5: Bara, Ljunits och Herrestads kontrakt, utg. av Gunnar Carlquist, Lund 1954

Nybo Rasmussen, Jørgen, ”Franciskanerne”, *Skånska kloster*, red. Erik Cinthio, Skånes Hembygdsförbunds årsbok 1987/88

Nybo Rasmussen, Jørgen, ”Franciskanerne i Ystad”, *Ystadiana* 1992

Reisnert, Anders, ”Franciskanerklostret och aristokratin”, *Ystadiana* 1992

Skansjö, Sten (huvudförf.), *Lunds historia – staden och omlandet, del 2: Tidigmodern tid*, Lund 2012

Skansjö, Sten, ”Dalby kyrkby, kungsgård och socken efter reformationen”, *Locus celebris. Dalby kyrka, kloster och gård*, red. Stephan Borgehammar & Jes Wienberg

Tesch, Sten, *Ystad I*, Medeltidsstaden 44, Stockholm 1983

Wimarson, Nils, ”Gråbrödersklostret i Ystad”, *Ystads Fornminnesförenings skrifter* 1, Ystad 1917

Wittendorff, Alex, *På Guds og Herskabs nåde. 1500–1600-tal*. Gyldendals och Politikens Danmarkshistorie, bd 7, Köpenhamn 2003

Theodor Wåhlins restaurering av Gråbrödraklostret

Arkivmaterial

Antikvarisk-topografiska arkivet, Stockholm (ATA)

Landsarkivet i Lund

Lunds domkyrkas byggnadskontors arkiv (LDB)

Lunds universitetsbibliotek (LUB)

Lunds universitets historiska museums kyrkliga arkiv (LUHM)

Ystads stadsarkiv

Litteratur

Andersson, Karin, ”Gråbrödraklostret i Ystad”, *Ale*, nr 1, Lund, 1969.

Brag, Heribert, ”Ystads Fornminnesförening 1907–1917”, *Minnesskrift 1907–1917*, Skrifter utgifna af Ystads Fornminnesförening, nr 1, Ystad, 1917.

Fernlund, Siegrun, ”Ett Herranom värdigt Tempel”. *Kyrkorivningar och kyrkobyggen i Skåne 1812–1912*, Lund, 1982.

Fredborg, Viktor, *Gråbrödraklostret i Ystad*, Ystad, 1944.

Gustafsson, Evald, ”Gråbrödraklostret i Ystad. En byggnadshistorisk översikt”, *Skånska kloster*, Skånes Hembygdsförbunds årsbok 1987/88, Lund, 1989.

Lorenzen, Vilhelm, *De danske Franciskanerklostres bygningshistorie*, Köpenhamn, 1914.

Mårtensson, Anders W., ”Åldermannen blickar tillbaka”, *Finn* 1998, Lund, 1998.

Persson, Claes B., ”Ett levande arv i ständig förändring”, *De räddade staden*, Ystadiana 2007, Ystad, 2007.

Svensk biografiskt lexikon, band 22, artikel ”Jacob L Lachmann” av Rune Kjellander, 1977–1979.

Thomasson, J., Lund, C., Reisnert, A., *Klostret i Ystad*, Rapport 2007:002, Malmö Kulturmiljövård, Malmö, 2007.

Wimarson, Nils, ”Gråbrödersklostret i Ystad”, *Minnesskrift 1907–1917*, Skrifter utgifna af Ystads Fornminnesförening 1, Ystad, 1917.

Manhag, Andreas, *Kraftstorg. Lunds mittpunkt och baksida under 500 år*, Lund, 2017.

Medverkande

Andreas Manhag, f. 1976, antikvarie vid Lunds universitets Historiska museum med Domkyrkomuseum. Arbetar främst med sen- och eftermedeltida kyrklig arkitektur och konst, med särskild fokus på domkyrkoarkitekternas verksamhet i Lunds domkyrka samt i Skånes lantkyrkor. Bedriver också arkivstudier gällande Historiska museets äldre samlingar av såväl arkeologisk som etnografisk karaktär.

Håkan Nilsson

Tidigare museichef på Klostret i Ystad, intendent i stiftelsen Charlotte Berlins museum och Ystads Fornminnesförening.

Anders Ohlsson, f. 1971, antikvarie vid Lunds universitets Historiska museum och doktorand i historisk arkeologi vid Lunds universitet. Ägnar sig åt Skånes äldre historia, med tonvikt på medeltid och tidigmodern tid. Har arbetat som fältarkeolog och bedriver undersökningar av framför allt medeltida huvudgårdsmiljöer i Skåne. Skriver en avhandling om godsstrukturer och adel i medeltidens Skåne.

Therese Ohlsson, f 1974, fil. mag i arkeologi. Har mångårig erfarenhet inom det arkeologiska fältet, främst inom historisk arkeologi. Har varit verksam på Malmö Kulturmiljö, Köpenhamns museum men sedan 2012 anställd vid Sydsvensk Arkeologi. Har tidigare varit involverad i forskningsprojekt med fokus på borgar i nordöstra Skåne

Anders Reisnert arbetar för närvarande som Senior advisor vid Malmö Museer. Han var tidigare Stadsantikvarie och ansvarig för stadens kulturmiljövård samt ställföreträdande chef vid Malmö Museer. Anders deltog i slutet av 1980-talet i Lunds Universitets tvärvetenskapliga projekt ”Kulturlandskapet under 6000 år i södra Sverige-Ystadprojektet” och har skrivit en artikel om Ystadklostret och aristokratin i ”Ystadiana 1992”.

Sten Skansjö, f. 1942, professor em. i historia, tidigare verksam vid Lunds universitet och Högskolan Kristianstad samt vid redaktionen för Nationalencyklopedin. Han har bl.a. publicerat *Söderslätt genom 600 år* (1983, diss.), *Skånes historia* (1997), *Skånsk skogsbygd under äldre historisk tid* (2010) och *Lunds historia del 2: Tidigmodern tid* (2012, huvudförfattare).